

Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledž

Keity Vaistla, Helena Vahtramäe, Brith Marii Treial

**KEHAKAAMERATE KASUTAMISE KOGEMUSED
TALLINNA VANGLA NÄITEL**

Kursusetöö

Juhendajad:
Maret Miljan, MA
Erik Rüütel, MA

Tallinn 2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KEHAKAAMERA OLEMUS JA SELLE KASUTAMINE	5
1.1Kehakaamera olemus ja õiguslik alus	5
1.2Kehakaamera kasutamine välisriikide vanglates	7
1.3Kehakaamera kasutamine Eesti politseiteenistuses	9
1.4Kehakaamerast tingitud muutus käitumises	10
2. UURIMUS.....	12
2.1 Metoodika ja valim.....	12
2.2 Uurimuse tulemused ja analüüs.....	14
2.2.1 Kehakaamerate vajalikkus vanglas.....	15
2.2.2 Vanglaametnike suhtumine vanglas kasutatavatesse kehakaameratesse.....	16
2.2.3 Vanglaametnike käitumise muutus.....	17
2.2.4 Kinnipeetava käitumise muutus	19
2.2.5 Kehakaamera kasutamisel esinevad probleemkohad	21
2.3 Arutelu.....	23
KOKKUVÕTE.....	27
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	29
LISA 1. INTERVJUU KÜSIMUSED INTERVJUEERITAVATELE V1-V12.....	32

SISSEJUHATUS

Käesolev uurimistö on koostatud uurimisseminari õppeaine raames. Uurimistö teemaks on „Kehakaamerate kasutamise kogemused Tallinna Vangla näitel“. Käesoleva uurimistö eesmärk on välja selgitada ametnike arvamus kehakaamera vajalikkusest, ametnike suhtumine kehakaamerate kasutamisse ning kehakaamera kasutamise probleemkohtadest.

Kehakaamera kasutamine hõlbustab nii valvurite kui ka vanglaametnike tööd, kes menetlevad kinnipeetavate poolt toimepandud rikkumisi (White, 2014, p. 36) Kehakaamera kasutamine paneb vanglaametniku turvalisemalt tundma ning soosib kinnipeetava käitumist pigem positiivselt. Tallinna Vanglas on käesoleva aastani kasutusel olnud üksnes videokaamerad, mis salvestavad videopilti, kuid millel on võimekus salvestada ka heli. Helisalvestamist igapäevaselt ei kasutata. Vanglaametnike turvalisus on väga oluline ning seetõttu ja et ametnike tööd lihtsamaks muuta, on kasutusele võetud Tallinna Vanglas 01.03.2022 kehakaamerad, mida kantakse tööpäeva vältel kinnitatuna vanglaametniku vormi küljes. Kehakaamera salvestab nii heli kui ka pilti. Videosalvestis aitab tõendada rikkumist ning täpsustada selle sisu.

Käesoleva teema uurimine on vajalik, sest kehakaameraid hakati kasutama Tallinna Vanglas alles sel aastal ning tegemist on uudse korraldusega. Kehakaamerate kasutamist ning selle vajalikkust vangla põhiselt ei ole Eestis varasemalt uuritud. Eestis on kokku kolm vanglat (Tartu, Viru ja Tallinna Vangla) ning puudub info, millal võiksid kehakaameraid hakata kasutama ka teised vanglad. Ministeeriumil on plaanis laiendada kehakaamerate kasutuselevõttu ka teistest vanglates. Seetõttu on oluline välja selgitada ametnike senine kogemus ja välja kujunenud suhtumine kehakaamerate kasutamisse. Samuti annab käesolev uurimistö ülevaate kehakaamera kasutamisest välismaa vanglates, Eesti politseiteenistuses ning analüüsitakse, kas kehakaamera kasutamine vanglas on vajalik ning kuidas suhtuvad sellesse vanglaametnikud.

Uurimistö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud uurimisküsimused:

- 1) Milline on vanglaametnike suhtumine vanglas kasutatavatesse kehakaameratesse?

- 2) Kuidas on ametnike hinnangul muutunud nende ja kinnipeetavate käitumine kehakaamerate kasutamisel võrreldes varasemaga, kui kehakaameraid ei kasutatud?
- 3) Millised probleemid on esinenud kehakaamera kasutamisel?

Uurimisküsimusele vastuse saamiseks on püstitatud järgnevad uurimisülesanded:

- 1) Anda ülevaade kehakaamera olemusest, mida kasutatakse Tallinna Vanglas;
- 2) Anda ülevaade kehakaamerate kasutamise kogemusest välismaa vanglates ning Eesti politseiteenistuses;
- 3) Viia läbi uurimus;
- 4) Viia läbi intervjuud Tallinna Vangla ametnikega, kes on kasutanud kehakaamerat;
- 5) Teooria ning uuringu sünteesi tulemusel teha järeldused kehakaamerate vajalikkuse, probleemkohtade ja ametnike suhtumise kehakaamerate kasutamise kohta.

Uurimistöö koosneb kahest osast: töö esimene osa koosneb teooriast, kus analüüsitakse kehakaamera kasutamise õiguslikku alust, antakse ülevaade kehakaamerate kasutamisest välismaa vanglates ning Eesti politseiteenistuses. Töö teises osas esitavad autorid meetodika, uurimuse tulemused, arutletakse uurimuse tulemuste üle ning tuuakse välja probleemkohad. Intervjuu kaudu on eesmärk saada informatsiooni kehakaamera kasutamise vajalikkuse, probleemide ja ametnike hoiakute kohta.

1. KEHAKAAMERA OLEMUS JA SELLE KASUTAMINE

Kursusetöö esimeses peatükis antakse ülevaade kehakaamerast ning selle kasutamisest välisriigi vanglas, Eesti politseiteenistuses ning kehakaamerast tingitud käitumise muutusest erinevate analüüsitud teadusallikate põhjal. Esimeses alapeatükis antakse ülevaade kehakaamera olemusest, mida kasutatakse Tallinna Vanglas ning tuuakse välja vanglas kasutatava kehakaamera õiguslik alus. Teises alapeatükis antakse ülevaade läbiviidud uuringust kehakaamera kasutamisega välismaa vanglates. Tuuakse välja uurimuses leitud positiivsed tegurid kehakaamera kasutamisel ning esinenud probleemid. Kolmandas alapeatükis antakse ülevaade kehakaamera kasutamisest Eesti politseiteenistuses. Neljandas alapeatükis antakse ülevaade kehakaamera kasutamisel tingitud käitumise muutumisest.

1.1 Kehakaamera olemus ja õiguslik alus

Vanglas kasutusel oleva kehakaamera mudel on AXIS W100 Body Worn Camera. “AXIS W100 Body Worn Camera on hõlpsasti kasutatav, kerge ja vastupidava korpusega kaamera, mille tööaeg on kuni 17 tundi. See annab teravaid pilte isegi keerulistes tingimustes ja sellel on kaks mikrofoni suurepärase heli- ja mürasummutuse tagamiseks. AXIS W100-l on Klick Fast System, mis muudab selle ühilduvaks enamiku saadaolevate kinnitusvõimalustega. Lisaks võimaldab Axis Zipstream tehnoloogia kasutajatel salvestada nii palju kaadreid, kui nad vajavad, ilma et see pildikvaliteeti kahjustaks. Kaameral on ka GPS/GNSS-vastuvõtja asukohaandmete jaoks, Bluetooth® Low Energy 4.1, IEEE 802.11b/g/n ning 6-teljeline güroskoop ja kiirendusmõõtur” (AXIS Communications).

Kehakaamera plussid on:

- kehakaamera ühildub Milestone XProtect videovalvetarkvaraga – videosalvestiste vaatamiseks pole vaja eraldi programmi;
- hea kvaliteediga video/audio;
- üsna kompaktned;
- lihtne kasutada;

Seadistatavus:

- saab seadistada salvestamise puhveraega. Kaamera salvestab alati, aga mälukaardile jääb videomaterjal (ja audiomaterjal) 0-120 sekundit enne salvestama panemist. Vanglas on puhverajaks 90 sekundit, audiot puhverajas ei salvestata;
- saab seadistada kuidas ning mis funktsioone kaamera kasutaja saab kasutada. Vanglas on kehakaamera kasutamise lihtsustamise eesmärgil lubatud ainult salvestamine (2 vajutust) ja salvestamise lõpetamine (üks pikk vajutus). Kasutaja ei saa iseseisvalt nt audiosalvestust keelata.

Kehakaamera miinused on:

- hoolimata reklaamitust ei ole väga põrutuskindel (O hoones läks kaamera parandusse kukkudes puusa kõrguselt põrandale);
- pole küll kaamera viga, aga peab oluliseks välja tuua, et valvurite riietus ei ole kohandatud kehakaamera kandmiseks. Sellest tulenevalt võib olla vormil mugava koha leidmine keeruline või hõivab see varasemalt muul eesmärgil kasutatud kinnitust.

Lisaks väljatoodud plussidele, ühildub just see kehakaamera vangla süsteemidega ja vastab ootustele ning

Vanglas kasutusel olevat kehakaamerat võib kasutada üksnes vangla territooriumil, väljaspool vanglat on kehakaamera kasutamine keelatud, mistõttu jäid meie uurimistöö valimist välja saateüksus ja avavangla, sest nende töö hõlmab toiminguid, mida tehakse ka väljaspool vangla territooriumi. Samuti ka teabe- ja uurimisosakond, kuna nemad ei kannu kehakaameraid.

Vanglaametnik A. P. poolt edastatud kehakaamerate kasutusjuhendis on sõnastatud, et kehakaamera tuleb salvestama panna kokkupuutel kinnipeetavatega v.a siis, kui vang on alasti või meditsiinitöötaja vastuvõtul. Alasti vangi puhul võib salvestada heli, selleks tuleb kaamera objektiiv kleepida füüsiliselt kinni (va meditsiinitöötaja vastuvõtul). Kehakaamerat kandev ametnik peab reageerima sündmustele, kus tuleb kasutada vahetut sundi. (Anon, 2022)

Vangistuseseaduse (edaspidi VangS) § 66 lõige 1 kohaselt korraldatakse kinnipeetavate järelevalve viisil, mis tagab käesoleva seaduse ja vangla sisekorraeeskirjade täitmise ja üldise julgeoleku vanglas. Sama paragrahvi lõige 1¹ sätestab, et järelevalve täpsema korralduse kehtestab valdkonna eest vastutav minister. Justiitsministri 05.09.2011. a määruse nr 44 “Järelevalve korraldus vanglas” § 2 punkti 1 kohaselt on järelevalvetoiminguteks vanglas muuhulgas isikute ja ruumide visuaalne või elektrooniline jälgimine. (Vangistuseseadus, 2000).

Tallinna Vangla kodukorra punkt 1.12. sätestab, et Tallinna Vangla üldkasutatavates ruumides kasutatakse video- ja audiojälgimist. Tallinna Vangla territooriumil võib vanglateenistuse ametnik teenistusülesennete täitmisel, st mistahes seadusest tuleneva toimingute teostamisel (kambris loenduse läbiviimine, kinnipeetavate vanglasisene saatmine või ümberpaigutamine jms, v.a kinni peetava isiku täieliku läbiotsimise teostamise ajal) kasutada tema vormi külge kinnitatud kehakaamerat (mis on selgelt eristatav ja nähtav), millega teostatakse läbiviidavate toimingute video- ja audiojälgimine. (Tallinna Vangla kodukord, 2018, lk 3)

1.2 Kehakaamera kasutamine välisriikide vanglates

Kehakaameraid kasutatakse küll üle maailma erinevate riikide vanglates, kuid sellekohaseid empiirilisi uuringuid on väga vähe. Pigem leidub erinevaid uudiseid ja artikleid, mille kohaselt erinevad välisriikide vanglad võtavad kasutusele või on juba kasutusele võtnud kehakaamerad, kuid sellekohaseid uuringuid veel tehtud ei ole.

Justiitsüsteemil on pikk ajalugu tehnoloogia kaasamisel igapäevastesse praktilistesse tegevustesse, lahendamaks selle valdkonna erinevaid väljakutseid. Kehal kantavate kaamerate kasutamine on viimase kümnendi jooksul pidevalt kasvanud. Ametnikud kannavad oma vormi küljes kehakaamerat ning kõik suhtlemised salvestatakse. Kehakaamerate pooldajad väidavad, et need on kasulikud ametkonna ja ametnike läbipaistvusele ning kaebuste vähendamisele. (Ticknor, 2019)

2017. aastal võeti mitmes Queenslandi vanglas katseliselt kasutusele kehakaamerad, et suurendada nii ametnike kui ka vahi all olevate isikute ohutust. Pärast edukat katseperioodi võeti Queenslandi 12 kõrge turvalisusega vanglas kasutusele ligikaudu 150 kehakaamerat. Selle kohane uuring on läbi viidud ning avaldatud 2020. aastal ning

uuring näitab kehakaamerate potentsiaalset kasulikkust. Eeltoodud uuringust tulenevalt peab ametnik sisse lülitama oma kehakaamera, et jäädvustada olukorrad, milleks on näiteks jõu kasutamise intsidendid või mõned muud olukorrad. Näiteks kui ametnik tunneb ja arvab, et just konkreetse kinnipeetava suhtlemine ja käitumine on selline, et see tuleks salvestada. (Dodd, *et. al.*, 2020,)

Väljatoodud uuringus leidis kehakaamerate kasutamine vanglaametnike seas suurt toetust. Enamik ametnikke pidasid kehakaameraid kasulikuks ja nende ametikoha jaoks vajalikuks. Uuringus küsiti, kas ametnikud toetavad kehakaamerate kasutamist vanglates, nõustusid nad keskmise hindega 5,70 (Likert-tüüpi skaala vahemikus 1 = ei nõustu üldse, 7 = nõustun täielikult). Ametnikud tunnistasid kehakaamera videosalvestiste kaitsvat kasu nii kinnipeetavatele kui ka ametnikele endile. Samuti töid ametnikud välja ka mitmeid kehakaamerate kasutamise eeliseid võrreldes tavaliste turvakaamerate kasutamisega. (Dodd, *et. al.*, 2020, pp. 1190-1208)

Vastupidiselt politseis läbi viidud uuringutele ei leitud vanglaametnike vanuse ja hariduse taseme vahelist seost kehakaamera pooldamisel (Huff et al., 2018).

Uuringust tulenevalt nõustusid ametnikud, et kehakaamera kandmise eelised kaaluvad üles puudused. Ametnikud ei nõustunud sellega, et kehakaamerad häirivad nende tähelepanu, kuid nõustusid, et kehakaamera põhjustas neile täiendava stressi. Eeltoodu kõrval leiti aga ka kehakaamerate kasutamise peamised kolm väljakutset, milleks on ametnike juurdepääs kehakaamerate salvestusmaterjalidele, kehakaamerate videosalvestiste kaadrite kasutamine ametnike väljaõppeks ning mõju ametnike ja kinnipeetavate vahelisele suhtele ja suhtlusele. (Dodd, *et. al.*, 2020)

Kuigi Beales ja Marsh (2016, pp. 1-6) uuring näitab, et Uus-Meremaal on kehakaamera kasutamise tõttu vähenenud ametnike vastu suunatud rünnakud ning kaamerad suurendavad ametnike turvatunnet, on siiski vaja täiendavaid ja põhjalikumaid uuringuid selles valdkonnas, kuna ohutusega seotud küsimused on üks peamistest põhjustest, miks justiitsüsteemi asutused võivad kaaluda kehakaamerate kasutuselevõttu.

1.3 Kehakaamera kasutamine Eesti politseiteenistuses

Uurimusi kehakaamerate kohta on Eestis tehtud vähe. Küll aga on tehtud üks uurimus, mis käsitleb kehakaamera sobivaimat paigutust politseistöös.

Korrakaitseaduse (edaspidi KorS) § 34 reguleerib politseistöös kasutatavate jälgimisseadmete ehk kehakaamerate kasutamist. “Kui avalikus kohas toimub rikkumine, ennetatakse rikkumise toimepanemist või toimub rikkumise väljaselgitamine, siis on politseil õigus kasutada kehakaamerat kui riikliku järelevalve erimeedet” (Aruväli, 2017, lk 6).

“Kui andmesubjekt ei ole nõus, et teda filmitakse, kuid puuduvad videosalvestamist takistavad asjaolud, siis võib ametnik filmida IKS § 14 alusel järgnevalt: seaduse alusel, välislepingu või Euroopa Liidu Nõukogu või Euroopa Komisjoni otsekohalduva õigusaktiga ettenähtud ülesande täitmiseks, üksikjuhtumil andmesubjekti või muu isiku elu, tervise või vabaduse kaitseks, kui andmesubjektilt ei ole võimalik nõusolekut saada, andmesubjektiga sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu täitmise tagamiseks, välja arvatud delikaatsete isikuandmete töötlemine” (Aruväli, 2017, lk 7).

Lember (2020, lk 7) sõnab oma magistristöös, et ametnik ei saa esmase info põhjal sündmusele reageerides otsustada, kas alustatakse süüteomenetlusega või piirduakse korrakaitsete meetmetega. Seda tehakse sündmuse lahendamise käigus. Sellest tulenevalt peab vormikaamera kasutamise puhul lähtuma korraga nii korrakaitse- kui ka süüteomenetluslikest nõuetest.

Aruväli (2017, lk 4) toob oma töös välja, et inimene, keda filmitakse kehakaameraga, muutub üldjuhul rahulikumaks ning on rohkem koostööaldis. “Uuringud näitavad, et kehakaamerate olemasolu suurendab kodanike valmisolekut anda politseile infot ja intsidente leevendada” (Ariel, 2016, tsit Greenberg, 2019) Aruväli (2017, lk 9) toob oma töös veel välja, et kehakaamerat sisse lülitades ja sellega salvestades muutub inimese kehakeel ja suhtlemisviis. Erinevate välisriikide uuringute põhjal on välja tulnud, et videosalvestamine kehakaameratega võib muuta inimesi agressiivsemaks ning ebaviisakamaks. Samas võib kehakaamerate kasutus muuta inimesi viisakamaks ning rohkem abivalmiks. Tuleb ka mainida, et lisaks vastaspoolele muudab kehakaamera kasutus ka politseiametnike suhtlusviisi. Käesoleva uurimuse koostajad uurivad ka enda

töös, kas eelpool nimetatud väited peavad vangla kontekstis paika, kuid sellest lähemalt uurimuse tulemus ja analüüs peatüki all.

1.4 Kehakaamerast tingitud muutus käitumises

Kehakaamera sisselülitamisel võib muutuda inimese kehakeel või suhtlemisviis. Kinnipeetavate puhul võib esineda kahte tüüpi reaktsiooni: ta muutub sõbralikumaks, koostöövalmimaks ja on rahulik või ta muutub ebaviisakaks ja agressiivseks. Kehakaamera sisselülitamisel võib muutuda ka vanglaametnike käitumine. Ametnik võib tunda kaamera kasutamisel stressi ja olla pinges ning suhtlemisel kinnine. Ühtlasi võib kehakaamera kandmine mõjuda ametnikule positiivselt ning tekitada temas turvatunnet, kuid on ka võimalus, et ametniku käitumist kehakaamera üldse ei mõjuta.

Stress on meelte ja keha vastus organismile esitatud kõrgendatud nõudmistele, valmisolek tekkinud ohu ning suure koormuse tingimustes tegutsemiseks. Stressoriks võib olla mis tahes nähtus, mis nõuab organismilt kohanemist. Tavapärasteks stressoriteks on psüühiline pinge, raske kehaline pingutus ja trauma. Inimesed reageerivad stressile väga erinevalt, üks ja sama olukord võib panna ühe isiku kiirelt tegutsema ja teise viia hoopis paanikasse (Elenurm, *et.al.*, 1997, lk 8).

Läbiviidud uuringus leiti, et vanglaametnikud pigem ei tunne kehakaamerat kandes ennast turvalisemalt. Vastajad tõid välja, et algselt muutis kehakaamera kinnipeetavate käitumist, kuid mõne aja pärast see mõju kadus ja kinnipeetavad harjusid kehakaameratega. Samuti väitsid mõned ametnikud, et kehakaamera kasutamine ei muutnud kinnipeetavate käitumist üldse. Osa uuringus vastajatest märkisid ka, et kinnipeetavate käitumine muutus kui lülitasid kehakaamera sisse enne sündmuse eskaleerumist. (Sydes, *et.al.*, 2022, pp. 329-333)

On tehtud vähe uuringuid selle kohta kuidas suhtuvad inimesed kehakaameratesse. Läbiviidud uuringust selgub, et inimesed on valdavalt toetavad kehakaamera kasutamise osas. Toetus tuleneb sellest, et arvatakse, et kehakaamera kasutamisega on seotud eelised. (Crow, *et al.*, 2017; Culhane, *et.al.*, 2016; Demir, 2019; Sousa, *et.al.*, 2018; White, *et.al.*, 2018 tsit Wright II & Headley, 2020, p. 2)

Uuringus leiti, et vastajad uskusid, et kehakaamerate kasutamine suurendab läbipaistvust ja vähendab üleliigse jõu kasutamist. (Sousa, *et.al.*, 2018 tsit Mrozla, 2021, p. 319)

Ühendkuningriigi vanglates on kinnipeetavatega läbi viidud intervjuud kehakaamerate kandmise kohta. Uuringust selgus, et kinnipeetavate hinnangul mõjutab kehakaamerate kandmine ametnike ja kinnipeetavate suhteid negatiivselt ning nad tunnevad ennast vähem turvaliselt ja tajuvad kaameraid privaatsuse rikkumisena. (Wilson, *et.al.*, 2022, p. 267)

Käesoleva uurimistöo autorid uurivad ka enda töös, kas ja kuidas tajuvad vanglaametnikud enda ja kinnipeetavate käitumise muutust kehakaamera kandmisel, kuid sellest lähemalt *uurimuse tulemus ja analüüs* peatüki all.

2. UURIMUS

Käesoleva uurimistöö raames viiakse läbi empiiriline uuring, millega selgitatakse välja kehakaamerate kasutamise vajalikkus vanglas ning vanglaametnike seisukoht kehakaamerate kasutamise osas. Selgitatakse välja, millised on kehakaamerate kasutamisega seotud probleemkohad. Esimene alapeatükk annab ülevaate kasutatud metoodikast, valimi moodustamisest ja intervjuude läbiviimisest. Teine alapeatükk koosneb uurimuse tulemuste esitamisest ning nende analüüsist. Kolmandas alapeatükis tuuakse välja arutelu ning piirangud.

2.1 Metoodika ja valim

Käesoleva uurimistöö puhul on tegemist kvalitatiivse uurimusega. Kvalitatiivse uurimismeetodi eesmärk on käsitleda küsimusi, mis on seotud inimeste elu ja sotsiaalse maailma tähenduse ning kogemuste mõõtmete mõistmise arendamisega (Fossey, *et.al.*, 2002, p. 717). Sellises uurimuses osaleb pigem väike arv osalejaid (Laherand, 2008, lk 20). Valitud teema on Eesti vanglateenistuses küllalt värske ja uudne, seega on kvalitatiivne uurimisviis eesmärgi saavutamiseks kõige sobilikum.

Autorid valisid uurimuse andmekogumise meetodiks poolstruktureeritud intervjuu. Poolstruktureeritud intervjuu koosneb avatud küsimustest, mis võimaldab vaba dialoogi tekitamise intervjuueeri ja intervjuueeritava vahel (Dicicco-Bloom & Grabtree, 2006, p. 315). Autorid koostasid intervjuu kava (Lisa 1), mida järgisid kõik intervjuueerijad. Küsimused olid eelnevalt küll välja mõeldud, kuid intervjuu käigus oli võimalik esitada lisaküsimusi ning autorid võisid muuta küsimuste järjekorda.

Empiirilises osas viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud sihipärase valimiga. Sihipärase valimi puhul valib intervjuueeri sobivad intervjuueeritavad ise välja, kes saavad oma teadmiste ja kogemuse põhjal anda teavet (Etikan, *et.al.*, 2016, p. 2). Antud kursusetöös moodustavad sihipärase valimi Tallinna Vangla ametnikud, kes on teenistuses olles oma tööülesannete ajal kasutanud kehakaamerat. Nendeks ametnikeks on vanemvalvurid, vahetuse vastutavaks määratud valvurid või valvurid, kes on kasutanud teenistusülesannete täitmisel kehakaamerat. Autorid saatsid e-kirja Tallinna Vangla üksuste juhtidele, et nad edastaksid autoritele ametnike nimed, kes on kasutanud

kehakaamerat ning oleksid nõus osalema uurimistöo intervjuus. Tagasiside juhtide poolt oli pigem vähene, mistõttu pidid autorid ise hakkama otsima ametnikke, keda intervjuerida, eeldusel, et nad on nõus intervjuus osalema ning nad on kasutanud teenistusülesannete täitmisel kehakaamerat. Tallinna Vanglas on umbes 60 ametnikku, kes on kasutanud teenistusülesannete täitmisel kehakaamerat. Töö autorid valisid kursusetöö valimiks 12 vanglaametnikku. Intervjuud jagati omavahel võrdselt ning igaüks pidi läbi viima neli intervjuud.

Tegemist oli anonüümse uurimusega ning intervjuus osalevate ametnike nimesid ei avaldata ning uurimistulemuste esitamisel kasutatakse koodnimesid (V1, V2, V3 jne). Kuna ametnike intervjuus osalemine oli vabatahtlik, siis vähemalt kuuel juhul keeldusid ametnikud intervjuust või jätsid intervjuus osalemise palvele vastamata. Kokku viidi läbi 12 intervjuud ajavahemikul 08.11.2022-21.11.2022. Täpseid intervjuu küsimusi autorid ametnikele enne intervjuud ei avaldanud, vaid need esitati intervjueritavatele üksnes intervjuu ajal. Seitse intervjuud ametnikega toimus Tallinna Vanglas näost näkku, üks intervjuu toimus interneti vahendusel Skype'i keskkonnas, mille ajal oli ka kaamera sisse lülitatud ning ülejäänud neli intervjuud toimusid telefoni teel. Telefoni ja Skype'i teel intervjuerimise meetodit kasutati, kuna autorid ja intervjueritavad ei leidnud ühiselt sobivat aega kohtumiseks. Autorite hinnangul ei mõjuta see uuringu tulemusi. Pigem võib eeltoodu soosida paremate vastuste andmist, kuna intervjuerija ja intervjueritav ei näe teineteist, vaid kuulevad üksteise häält, mis võib suurendada anonüümseks jäämise tunnet. Kolmel juhul intervjuud lindistati ametnike nõusolekul ja need kirjutati ümber käsitsi Word dokumenti ning ülejäänud 9 juhul kirjutati intervjueritava vastused intervjuu ajal üles ning tehti vastustest kirjalikke kokkuvõtteid. Intervjuud kestsid vähemalt 15 minutit, kuid mitte kauem kui 40 minutit. Autorite arvates võib valimis olla ülekaalukalt neid, kes on pigem positiivselt meelestatud kehakaamera kasutamise osas, mistõttu võivad uurimistulemused olla veidi kallutatud.

Kvalitatiivse meetodiga analüüsitakse mitteamvulisel kujul olevaid andmeid, mistõttu on tegemist kvalitatiivse andmeanalüüsiga. Andmete analüüsimine kvalitatiivsetes uuringutes eeldab üldjuhul kõigepealt andmete dokumenteerimist ehk intervjuude puhul transkriptsioonifailide koostamist (intervjuude ümberkirjutamine lindistuse põhjal). Antud töös transkribeeriti 3 intervjuud ning ülejäänud 9 intervjuul tegid autorid

intervjuu ajal kirjalikke märkmeid ja kokkuvõtteid. Edasi järgneb kodeerimine, kategooriate loomine ning seejärel tulemuste esitamine (Laherand, 2008, lk 271–347).

2.2 Uurimuse tulemused ja analüüs

Uurimustöö teises osas analüüsitakse uurimisküsimuste põhjal koostatud kategooriate ja koodide kaudu intervjuude tulemusi.

Tabel 1. Uurimisküsimuste põhjal loodud kategooriad ja koodid (autorite koostatud)

Uurimisküsimus	Kategooria: koodid
1. Miks on kehakaamerate kasutuselevõtt Eestis vanglates vajalik?	Kehakaamerate vajalikkus vanglas: kehakaamera ei ole vajalik; kehakaamera on vajalik; kehakaamera on abiks.
2. Tulenenud erinevate küsimuste põhjal	Vanglaametnike suhtumine vanglas kasutatavatesse kehakaameratesse: ametnikud on pooldaval seisukohal; ametnikud pigem ei poolda; ametnike töö on selgem; töö jaoks kasulik ja sobiv,
3. Kas Te tunnete, et kasutades kehakaamerat suhtlete kinnipeetavatega teistmoodi, kui ilma kehakaamerata? Kuidas Te ennast tunnete, kui kannate kehakaamerat ja see on sisselülitatud?	Vanglaametnike käitumise muutus: muutusi ei esine; käitumise muutused algusajal; käitumise jälgimine; ametnikud on konkreetsemad; motiveerib ametnikke; käitumine on muutunud, aga ei täpsustata
4. Kuidas on kinnipeetavad väljendanud pahameelt, kui olete kasutanud või kasutate nende juuresolekul kehakaamerat?	Kinnipeetavate käitumise muutus: korralikumad ja viisakamad, valivad sõnu ja jälgivad väljaütlemisi; koostöövalmimad või tagasihoidlikumad; distsiplineerib kinnipeetavaid; jäävad

Kas kinnipeetav eelistab teist ametnikku suhtlemiseks, kellel pole kehakaamerat?	rahulikuks, rahunevad kiiremini; teevad nalja kaamera kohta; käitumises muutusi ei esine; ettevaatlikumad, uurivad olukorda; rikub ametnike ja kinnipeetava omavahelist suhtlust
5. Mis probleemid Teil on esinenud kehakaamera kasutamisel?	<p>Kehakaamera kasutamisel esinevad probleemkohad:</p> <p>ebamugav; teeb vormi katki; tõmbab vormipluusi viltu; liiga raske; ei oma ettekujutust kaamerapildi ulatusest; kehakaamerale ei ole head kinnituskohta; puudub info, kellel on ligipääs salvestistele; ametnikud ei tea, kuidas tõlgendatakse ja töödeldakse; kehakaamera salvestab kogu aeg; ununeb sisse ja välja lülitada.</p>

2.2.1 Kehakaamerate vajalikkus vanglas

Kehakaamera vajalikkust on küll uuritud muudes teadusuuringutes, kuid autorite poolt läbi viidud uurimus keskendub intervjuus osalenud Tallinna Vangla ametnike arvamusele kehakaamera vajalikkusest vanglas.

Kehakaamera ei ole vajalik

V8: „Pigem mitte. Tavakaameratest piisab.“

V1: „ /.../ tavakaamerast on niikuinii näha.“

Kehakaamera on vajalik

V1: „Jah on vajalik. Aitab keerulisi sündmusi lahendada ja pärast tagasi vaadata.“

V2: „On vajalik, sest tagantjärele hea tuvastada, annab sündmusest parema pildi.“

V10: „Eriti vajalik olukordades, mis on sõna sõna vastu ja ühtegi tunnistajat ei ole, siis on kehakaamera hea, sest see on nagu tunnistaja.“

Kehakaamera on abiks

V7: „Mingites olukordades on abiks. Näiteks probleemsetes olukordades, mis vajavad hiljem tõendamist. Menetluse jaoks oluline materjal. Tõendab süüid või süütust.“

V10: „Korralduste andmine on lihtsam. Kui ma varem pidin loenduse ajal mitmeid kordi ütlema, et tuleb ära võtta, siis kaameraga läheb ikka palju lihtsamalt.“

2.2.2 Vanglaametnike suhtumine vanglas kasutatavatesse kehakaameratesse

Tugevalt üle poolte vastanutest pooldavad kehakaamerate kasutamist vanglas. Nad on positiivselt meelestatud kehakaamera kasutamisega. Olid ka mõned üksikud ametnikud, kes arvasid, et kehakaamera on rohkem tüliks kui kasuks. On neid, kes ei soovi, et nende igapäevane jutuajamine kehakaamerate salvestusele peale jääks.

Ametnikud on pooldaval seisukohal

V2: „Üldiselt leian, et kehakaamera kasutamine on positiivne. Arvan, et see võiks kõikidel valvuritel peal olla.“

V4: „Pooldan kehakaamera kasutamist.“

V9: „Alguses oli jah kõikidel selline suhtumine, et jälle üks asi juures ja milleks seda vaja on. Mina leian, et proovime ära ja mis seal on siis nüüd. Kehakaamera on ikka vajalik /.../.“

V10: „Jah, kasud kaaluvad kahjud üle. Aga kõigil ametnikel võiksid olla kehakaamerad.“

Ametnikud pigem ei poolda

V1: „Mulle ei meeldi, et tavatoiminguid vaja üles võtta. Näiteks kui ma seal igapäeva juttu räägin, siis ei taha, et kõik peale jääks.“

Teeb ametnike töö selgemaks

V11: „/.../ teeb töö selgemaks.“

On töö jaoks kasulik või sobilik

V5: „Töö jaoks täitsa okei (sobilik – autorid).“

V11: „On kasulik /.../.“

2.2.3 Vanglaametnike käitumise muutus

Intervjuus osalenud ametnike vastustest selgub, et mõned neist tunnetavad enda käitumises teatud muutusi kehakaamera kasutamisel, kuid mitte kõik. Samuti on neid, kes tunnetasid oma käitumises ja suhtluses kinnipeetavatega muutusi vaid kehakaamerate kasutusele võtmise algusajal.

Ametnike käitumises muutusi ei esine

V3: „Kehakaamera ei tekita minus lisatunnet/pinget. Suhtlen ja käitun ikka samamoodi kinnipeetavatega. Oleneb inimesest, mõnel on kindlasti käitumine teistsugune.“

V6: „Ei suhtle kinnipeetavatega teistmoodi. Tunnen ennast tavaliselt.“

V9: „Ei tunne end teistmoodi, ma räägin kogu aeg korralikult, kogu aeg käitun ühte moodi.“

V10: „Ma suhtlen kinnipeetavatega samamoodi, ei ole vahet, kas kehakaameraga või kehakaamerata.“

Ametnike käitumise muutused algusajal

V7: „Kehakaamerate kasutamise alguses olin vähemjutukam, valisin sõnu hoolikamalt.“

V11: „Võibolla alguses, et pidid suhtlema mõjusalt ja leidma kasutamiseks teise nurga. Praegu ei pane kaamerat väga tähele. See läheb sisse ja räägin nendega nagu räägin.“

V12: „Alguses üritasin vaikides liikuda sellega. Aga nüüd olen täitsa ära harjunud /.../. Suhtlen samamoodi nagu enne kehakaamerate kasutamist. Ma ei olegi neid kuhugi (pimedasse kohta – autorid) saatnudki, et üritan ikka nendega viisakalt suhelda.“

Ametnikud peavad jälgima käitumist ja väljaütlemisi

V1: „Peab palju rohkem mõtlema ja kontrollima enda käitumist. Lihtsam on mingid ütlemised või asjad tegemata jätta.“

V4: „Mõtlen rohkem mida ütlen.“

V5: „/.../ valin sõnu. Kui mõne saadad muidu otse pikalt, siis kaameraga teed seda läbi lilledele.“

Ametnikud on konkreetsemad

V5: „Olen konkreetsem /.../.“

Motiveerib ametnikke

V7: „Motiveerib mind paremat sooritust tegema.“

Ametnike käitumine on muutunud, aga ei täpsustata

V4: „Ma jään iseendaks, aga see mingil määral kindlasti mõjutab minu käitumist. Igal ametnikul on omad saladused, kuidas ta ennast kehtestab või kinnipeetavatega suhtleb (salarelv – autorid).“

V8: „Otseselt midagi ei muutu.“

V9: „Ei tunne end teistmoodi, ma räägin kogu aeg korralikult, kogu aeg käitun ühte moodi. Lihtsalt, mida me ei saa teha, näiteks loenduse ajal, kui me liigume ühest osakonnast teise, siis me ei saa rääkida omavahelisi jutte. Noh, et ei saa sellist lõbusat juttu rääkida. Põhimõttelist oled vait või räägid ainult tööasju.“

2.2.4 Kinnipeetavate käitumise muutus

Läbiviidud intervjuudest selgus, et vanglaametnikud on täheldanud ka kinnipeetavate käitumises mõningaid muutusi peale kehakaamerate kasutusele võttu. Kuid kõiki kinnipeetavaid kehakaamera kasutamine vanglas ei heiduta ning nende käitumist see ei mõjuta.

Kinnipeetavad on korralikumad või viisakamad

V3: „Kui kinnipeetavad juba näevad, et see sul peal on, siis käituvad rohkem viisakamalt ja ei ole nii konfliktsed.“

V9: „Kinnipeetavad võib-olla on veidi viisakamad, et avalduvad sellised üldviisakus reeglid.“

V11: „Nad on korralikumad, kui kehakaamera salvestab.“

Kinnipeetavad valivad sõnu ja jälgivad väljaütlemisi

V11: „Alguses ajasid igast juttu suust välja, aga kui lindistamine on, siis üritavad hästi korrektsed olla. Nad vaatavad, kas tuluke põleb ja nad jälgivad rohkem, mis nad ütlevad.“

V10: „Libedat juttu ja ebameeldivaid kommentaare nad ei julge öelda. /.../ nad valivad sõnu. Kui neid huvitab see, et nad ei saaks ettekannet, siis nad ei kasuta roppusi.“

Kinnipeetavad on koostöövalmimad või tagasihoidlikumad

V1: „Üks ametnik oli selline, kes muidu oli rahulik ja kinnipeetavad temaga hüplesid ja ametnik ennast ei oska hästi kehtestada, siis kaamera olemasolul on kinnipeetavad pigem tagasihoidlikumad.“

V5: „Kinnipeetavad on altimad, ei haugu ega plõksi (ei vaidle – autorid).“

Distsiplineerib kinnipeetavaid

V5: „Tõmbavad tagasi kui näevad, et kaamera on rinnas. Distsiplineerib vange.“

V6: „/.../ ärritumist ja ütlemisi on vähem. On aru saada, et see on ennetanud olukordi.“

V10: „Nad ei taha ettekandeid saada, sesmõttes on küll jällegi hea, et lihtsam on olukordi lahendada, kui kinnipeetav sinu peale ei karju ja ei ropenda, vaid ta suudab kuulata.“

Kinnipeetavad jäävad rahulikuks, rahunevad kiiremini

V6: „Kinnipeetav on kindlasti rahulik /.../.“

V7: „Motiveerib kinnipeetavaid rahunema.“

Kinnipeetavad teevad nalja kaamera kohta

V5: „Tehakse nalja, et tervitan ema jne.“

V12: „Üks kinnipeetav ütles, et räägi talle kaamerasse ja siis teine ütles, et see ei tööta ju.“

Kinnipeetavate käitumises muutusi ei esine

V9: „Seda nüüd küll ma isiklikult tunnetanud ei ole, et suhtlus oleks kuidagi teistmoodi. Suhtlus käib ikka samamoodi edasi. Ja ei ole täheldanud, et kinnipeetav eelistaks teist ametnikku suhtlemiseks, kellel pole kehakaamerat.“

V12: „Ma ei näe mingit vahet kinnipeetavate käitumises. Need, kes on enne ka olnud meil ärplejad, ega neid ei häiri see, kui on siis on ja nendel on ükskõik.“

Kinnipeetavad on ettevaatlikumad, uurivad olukorda

V6: „Kinnipeetavad uurivad kaamera kohta, kas töötab jne.“

V11: „Käituvad jah teistmoodi. Nad vaatavad, kas tulupe põleb /.../.“

Rikub ametnike ja kinnipeetavate omavahelist suhtlust

V8: „Pigem rikub suhtlust, võib tekitada pingeid.“

2.2.5 Kehakaamera kasutamisel esinevad probleemkohad

Ametnikega läbiviidud intervjuudest selgus, et kehakaamerate kasutamisega kaasnevad mitmed erinevad probleemid. Üldiselt leidsid kõik ametnikud, et esinevad teatavad probleemkohad, mida võiks parandada või muuta. Kuigi intervjuus osalenud võisid olla pooldaval seisukohal kehakaamera kasutamisel vanglas, leiti siiski erinevaid probleeme seadme kasutamisel.

Kehakaamera on ebamugav

V6: „Ebamugav /.../.“

V8: „/.../ ebamugav /.../.“

Kehakaamera teeb vormi katki

V4: „Särki tõmbab pikapeale katki.“

V6: „/.../ teeb särke katki, nõöbid tulevad lahti.“

V10: „Polo särkidele tekivad kohe augud.“

Kehakaamera tõmbab vormipluusi viltu

V9: „/.../ kisub vormipluusi alla ning särk on viltu seljas. /.../ pooled ametnikud käivadki niimoodi, et pool särki on viltu seljas.“

V10: „Triiksärgiga ta rebib sinna vasakule küljele, siis on lips ja pluus viltu seljas.“

V12: „/.../ vorm on seljas viltu.“

Kehakaamera on liiga raske

V8: „Kehakaamera on raske /.../.“

V9: „Kõige suurem probleem on see, et kehakaamera on raske /.../.“

V12: „Mul on pluus ripakil ja pagunid on juba peaaegu rinna kohal, sest see on nii raske /.../.“

Ametnikud ei oma ettekujutust kaamerapildi ulatusest

V5: „/.../ aga palju ta sinna peale jätab, mul ettekujutus puudub.“

Kehakaamerale ei ole head kinnitus kohta

V8: „Kehakaamerat pole kuskile hästi kinnitada sellisel viisil, et oleks mugav.“

V10: „Esiteks, kuhu kinnitada kehakaamera, puudub ettenähtud koht. Ei ole vormiriietele kohta välja mõeldud, kuhu ta hästi sobiks, siis valvurid ise leiutavad, et kellel kuidas mugavam.“

Ametnikel puudub info, kellel on ligipääs salvestistele

V10: „Samuti ei teata, kellel on õigus vaadata videosalvestisi.“

V11: „Tuleks üle vaadata ja selgeks teha, kellel on ligipääs, kes seda (kehakaamera videosalvestisi – autorid) vaadata saab.“

Ametnikud ei tea, kuidas tõlgendatakse ja töödeldakse

V1: „Isegi kui räägin tavalist juttu, siis iga hetk saab keegi võtta selle materjali ja analüüsida ja genereerida mingit olukorda (sõnakasutus – autorid).“

V10: „Probleem on ka selles, miks ametnikud ei taha seda kasutada, et kuidas neid andmeid tõlgendatakse. Mul puudub info, kui kaua neid andmeid säilitatakse ja kuidas neid töödeldakse.“

V11: „Tõlgendamise küsimus, et keegi valesti ei tõlgendaks.“

Kehakaamera salvestab kogu aeg

V5: „Ta nagu koguaeg töötab /.../. Jääb mulje, et kehakaamera salvestaks koguaeg.“

V10: „See on tegelikult riive, sest väljalülitatud masin ei tohiks salvestada.“

Ununeb sisse ja välja lülitada

V11: „Ununeb wcs käies välja lülitada.“

V10: „Kõige suurem probleem ongi selle sisse-välja lülitamine. See on see, et seda peab liiga palju sisse ja välja lülitama.“

2.3 Arutelu

Intervjuudest selgus, et 83% intervjuus osalenutest leiavad, et kehakaamera kasutamine vanglas on vajalik. Ametnikud põhjendavad seda peamiselt, et kehakaamerate olemasolu distsiplineerib kinnipeetavaid paremini käituma ja suhtlema ning videosalvestis on abiks sõna sõna vastu olukordades, kus tunnistajaid ei ole. Samuti kui kinnipeetav esitab kaebuse valvuri kohta, on kontaktisikul võimalik olukorda üle vaadata, sest kõik kokkupuuted kinnipeetavatega on vanglaametnikel kohustuslik salvestada. Kaks ametnikku kaheteistkümnest ei pidanud kehakaamera kasutamist vanglas vajalikuks. Üks ametnik leidis, et kehakaamera kasutamine vanglas ei ole vajalik, kuna laes olevad turvakaamerad teevad oma töö ära ning nendest piisab. Samuti

oli üks ametnik arvamisel, et kehakaamera pigem ei ole vangla kontekstis vajalik, kuna tavakaamerast on kõik nähtav.

Nii mõnigi intervjueritud ametnik leidis, et kehakaamera teeb mingil määral olukordade lahendamise kergemaks. Mõningal juhul ei pruugi olukord eskaleeruda niivõrd tõsiseks, kui see oleks võinud juhtuda, kui kehakaamerad kasutusel veel ei olnud. Samuti on ametnikke, kes leiavad, et kehakaamera videosalvestis on heaks tõendusmaterjaliks menetlusel. Videosalvestiselt saab tagantjärgi kuulata nii heli kui ka vaadata pilti ning see annab täpsema ülevaate toimunud olukorrast. Näiteks toodi loenduste teostamine, sest kambris toimuv sündmus ei ulatu koridoris olevatesse turvakaamerate vaatevälja. Seega tagant järgi vaadates on kaamerapildilt tuvastatav kinnipeetava käitumine ja suhtlemine.

Mitmed ametnikud töid intervjuus välja, et kehakaamerad võiksid vanglas ka laiemalt kasutusel olla. Käesoleva hetkeni on kehakaamerate kasutamine kohustuslik ainult vanemvalvuril või vahetuse vastutaval. Uurimuses osalenud ametnikud pidasid vajalikuks laiendada kehakaamerate kasutust ka teistele valvuritele, kes samuti sündmustele reageerivad ning alati ei pruugi vanemvalvurid või vahetuse vastutavad igale olukorrale reageerida. Üks ametnik tõi intervjuu käigus välja, et ka teistes vanglates peaks olema kehakaamerad kasutusel, kuna see oleks aus Tallinna Vangla ametnike suhtes ning kõik vanglad võiksid toimida ühesuguselt.

Intervjuus osalenud ametnikud leidsid peamiselt, et kehakaamera olemasolu distsiplineerib kinnipeetavaid käituma korralikumalt ja valima hoolikamalt oma sõnakasutust. Samuti, et kinnipeetavad on pigem rahulikumad ja ärritumisi on vähem. Kehakaamera muudab kinnipeetavaid valvsamaks ja nad on ettevaatlikumad ning vaatavad, kas kaameral tuluke põleb või mitte. Üks ametnik leidis, et kehakaamera rikub ametnike ja kinnipeetavate vahelist suhtlust ning tekitab lisapingeid. Vähemalt kahel korral leiti, et kinnipeetavate käitumises muutusi ei ole tajutud või ei esine.

Intervjuus osalenud ametnikud ei ole kursis, kuidas kehakaamera videosalvestisi töödeldakse, kui kaua neid säilitatakse ning kellel täpselt on salvestistele ligipääs. Vähemalt kahe ametniku vastustest selgus, et mõningad ametnikud ei soovi kehakaamerat kasutada. 91% ametnikest ei ole näinud kehakaamera salvestusmaterjale ning neil puudub ettekujutus, mis kvaliteedi ning mis ulatuses kaamerapilt salvestub. Samuti on ametnikud segaduses, kas kehakaamera salvestab nii pilti kui ka heli 90

sekundit või 120 sekundit enne kaamera sisse lülitamist. Intervjuudest selgus, et mõningate ametnike arvates salvestab kehakaamera kogu aeg ning videopilti on võimalik jälgida ka reaajas.

Uurimistöös läbiviidud intervjuude käigus selgusid ametnike vastustest erinevad arusaamad kaamera toimimisest. Mõni ametnik arvas, et kehakaamera salvestab tegelikult vaikimisi koguaeg, on esimesed 90 sekundit helita ning, et sisselülitamisest alates salvestab kehakaamera juba eelnevad 30 sekundit. Palusime neid väiteid kinnitada või lükata ümber ametnikul, kes omab rohkem teadmisi kasutusel olevast kehakaamerast. Vanglateenistuse ametnik A. P., kelle üheks tööülesandeks on kehakaameratega tegelemine, vastas: „Ma ei saa päris täpselt aru, mida see 30 sekundit peaks tähendama. Seadistatud reegel on väga lihtne, see tähendab, et videosalvestise puhveraeg enne salvestama panemist (topeltvajutus „salvesta“ nupul) on 90 sekundit, selle 90 sekundi jooksul heli ei salvestata”.

Ükski intervjuus osalenud ametnik olnud kursis ega osanud nimetada riiki, mille vanglates juba kasutatakse kehakaameraid. Antud küsimus oli autorite poolt välja mõeldud pigem silmaringi küsimusena ning otseselt uurimusele kaasa ei aita. Umbes pooled vastanutest leidsid, et videosalvestised võiksid olla igale valvurile privaatselt kättesaadavad, mitte et kõik näeksid, ja abiks ettekande kirjutamisel. Ning ülejäänud kas ei olnud sellele üldse varasemalt mõelnudki või leidsid, et see ei ole vajalik, kuna ettekandeid kirjutatakse mälu järgi esimesel võimalusel peale sündmust. Kõik ametnikud olid ühel nõul, et vanglas kinnipeetavate teavitamine kehakaamera kasutamisel igakordsel kokkupuutumisel ei ole otstarbekas. Selline teavitamine segab ametnike igapäeva tööd ning segadust oleks veelgi rohkem. Samuti on see seaduses ning Tallinna Vangla kodukorras ära reguleeritud ning eraldi teavitama ei peagi. Üldiselt ei olnud intervjuus osalenutel välja tuua olukordi, kus korrapidaja oleks neid korrigeerinud videosalvestise põhjal. Vaid ühel juhul tõid ametnik välja olukorra korrigeerimise. Samuti ütles üks ametnik, et korrapidajad tuletavad ka rivistusel tihti meelde, et jälgitaks oma sõnakasutust ja ei unustaks kaamerat sisse ja välja lülitada.

Üheks peamiseks piiranguks, mis kursusetöö koostamisel esines oli valimi piirang. Uurimuse intervjuudele ei olnud võimalik kaasata vanglaametnikke, kes üldse ei poolda kehakaamerate kasutamist vanglas või suhtub kehakaameratesse negatiivselt. Kuna viidi läbi individuaalintervjuud, siis negatiivset arvamust pooldavad ametnikud ei julge või ei soovi oma nimega avaldada oma seisukohta kehakaamerate osas, mistõttu võiks

tulevikus viia läbi näiteks anonüümse ankeetküsitluse. Intervjuudes töid küll vaid kaks ametnikku välja, et nad ei leia kehakaamera kasutamisel mõtet, kuid siiski ei tulnud sedavõrd negatiivset tagasisidet intervjuul välja. Samuti, kuna autorid pidid ise leidma ametnikud, kellega intervjuud läbi viia, siis pigem valiti neid ametnikke, kes on tuttavamad ja kellega on varasemalt lävitud.

Uurimuse intervjuu läbiviimiseks oli raske leida ametnikke. Esimese sammuna saadeti üksuste juhtidele e-kiri, et nad annaksid autoritele teada, millised ametnikud on kandnud kehakaamerat ning kes on nõus osalema intervjuus. Kuna üksuste juhtide tagasiside oli väga vähene, siis pidid autorid ise hakkama otsima ja leidma ametnikke, kes sobiksid intervjuus osalema. Paljudele ametnikele saadeti e-kiri palvega, et nad osaleksid uurimuses, kuid tagasisidet ei tulnudki.

Kogu kursusetöö puhul tuleb silmas pidada, et viidi läbi kaksteist individuaalintervjuud teemal, mida Eestis varasemalt uuritud ei ole, mistõttu ei saa tulemusi üldistada kogu Tallinna Vangla kehakaameraid kasutavate vanglaametnike suhtes.

KOKKUVÕTE

Kursusetöö eesmärk oli mõista vanglaametnike seisukohta vanglas kasutatavate kehakaamerate osas ning kehakaamerate kasutamise vajalikkust vanglas. Seejuures leida ja välja tuua kehakaamerate kasutamise võimalikke probleemkohti ametnike kogemuste põhjal.

Empiiriline uuring viidi läbi sihipärase valimi abil leitud 12 Tallinna Vangla ametnike seas, kes on kasutanud teenistusülesannete täitmisel kehakaamerat ning kes olid nõus andma intervjuud. Uuringustrateegiana kasutati kvalitatiivset meetodit, poolstruktureeritud intervjuud ning valimi hulgas viidi läbi 12 individuaalintervjuud.

Läbiviidud intervjuudest selgus, et vanglaametnikud on pooldaval seisukohal vanglas kasutatavate kehakaamerate osas ning leiavad positiivseid argumente, miks on vajalik kehakaamerate kasutuselevõtt ka teistes Eesti vanglates. Intervjuus osalenud ametnike arvamusel kaaluvad kehakaamera kasutamise kasulikkus üle kehakaameratega seotud probleemidest. Küll aga leidsid kaks ametnikku, et kehakaamera kasutamine vanglas ei ole vajalik.

Vanglaametnike kogemuse põhjal on nad tunnetanud kinnipeetavate käitumises teatavaid muutusi. Peamiselt toodi välja, et kehakaamera kasutamine distsiplineerib kinnipeetavaid. Nad on viisakamad, koostöövalmivad ning valivad sõnu hoolikamalt suheldes ametnikega. Ühel korral oli ka arvamus, et kehakaamera rikub ametnike ja kinnipeetavate vahelist suhtlust ning tekitab lisapingeid. Kaks ametnikku leidsid, et kinnipeetavad teevad ka nalja kehakaamera osas.

Intervjuudes osalenute Tallinna Vangla ametnike hinnangul on kehakaamera kõige suuremaks probleemiks selle raskus ning see ei ole sobilik hetkel kasutuses olevale vormiriietusele. Uurimuses leiti, et kehakaamera võiks välja vahetada mõne väiksema kaamera vastu või tekitada vormiriietusele kehakaamera jaoks mõni parem koht. Samuti leiti, et võiks toimuda videosalvestiste vaatamise ja sündmuste analüüsimise treeninguid. Teiseks kõige suuremaks probleemiks on see, et ükski ametnik ei tea, kellel on ligipääs kehakaamera videosalvestistele, kaua neid säilitatakse ning kuidas neid töödeldakse.

Autorite kursusetööna tehtud empiiriline uuring on Eestis esimene, mis uuris kehakaamerate vajalikkust vanglas ning vanglaametnike seisukohta vanglas

kasutatavate kehakaamerate osas. Uurimistöös tehtud järeldustele tuginedes teevad autorid edasiste uurimisvõimalustena ettepaneku uurida kehakaamerate kasutamist kinnipeetavate vaatevinklist. Kuna tulevikus on plaanis kehakaamerad kasutusele võtta ka Viru ja Tartu vanglas, siis lähtudes käesoleva kursusetöö uurimistulemustest, oleks vajalik uurida ka Tartu ja Viru vanglate vanglaametnike seisukohti ja kogemusi kehakaamerate osas.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Anon, 2022. *Tallinna Vanglas kasutatavate kehakaamerate kasutusjuhend.*

Aruväli, A., 2017. *Politseitöös kasutatavate kehakaamerate sobivaim paigutus.* Lõputöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

AXIS Communications. *AXIS W100 Body Worn Camera.* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.axis.com/dam/public/24/81/e8/datasheet-axis-w100-body-worn-camera-en-US-352482.pdf> [Kasutatud: 11.12.2022].

Beales N., Marsh L., 2016. On body cameras in prison. *The New Zealand Corrections Journal*, 4(1), pp. 1–6.

Dodd, S., Antrobus, E., & Sydes, M., 2020. Cameras in Corrections: Exploring the Views of Correctional Officers on the Introduction of Body-Worn Cameras in Prisons. *Criminal justice and behaviour*, 47(9), pp. 1190-1208.

EBP Society, 2019. *Body-Worn Cameras in State Correctional Agencies.* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.ebpsociety.org/blog/education/380-body-worn-cameras-in-state-correctional-agencies?fbclid=IwAR1E34wdPOV5Mx6sqz5bIcs251Abxv00bK0dUrK9rYThPeulfhBpJ9UGecI> [Kasutatud: 30.11.2022].

Elenurm, T., Kasmel, A., Kidron, A., Rüütel, E., Teiverlaur M. & Traat, U., 1997. *Stressi teejuht.* Tallinn: Eesti Tervisekasvatuse Keskus.

Etikan, I., Sulaiman, A-M, & Rukayya, S-A., 2016. Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 5(1), pp. 1-4.

Fossey, E., Harvey, C., McDermott, F., Davidson L., 2002. Understanding and evaluating qualitative research. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 36(6), pp. 717–732.

Huff J., Katz C. M. & Webb V. J., 2018. Understanding police officer resistance to body-worn cameras. *Policing: An International Journal*, 41(4), pp. 482–495.

Korvakaitseadus (2011) RT I, 22.03.2011, 4.

Laherand, M.-L., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp.

Lember, H., 2020. *Vormikaamerate kasutamise õiguslikud alused ja praktika Eestis*. Magistritöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Mrozla, T., 2021. Procedural and distributive justice: Effects on attitudes toward body-worn cameras. *International Journal of Police Science & Management*, 23(3), pp. 317–327.

Sydes, M., Dodd, S., & Antrobus, E., 2022. Body cameras behind bars: Exploring correctional officers' feelings of safety with body-worn cameras. *Criminology & Criminal Justice*, 22(2), pp. 323–342.

Tallinna Vangla, 2018. *Tallinna Vangla kodukord*. Kinnitatud Tallinna Vangla direktori 22.11.2018 käskkirjaga nr 1-1/18/88, muudetud käskkirjaga 28.09.2022 nr 1-1/22/82.

[Võrgumaterjal]

Leitav:

https://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumendid/tallinna_vangla_kodukord_terviktekst_alates_03.10.2022_-_pdf.pdf [Kasutatud 01.12.2022].

Ticknor, B., 2019. Virtual Reality and Correctional Rehabilitation: A Game Changer. *Criminal Justice and Behavior*, 46(9), pp. 1319–1336.

Vangistuseseadus (2000) RT I 2000, 58, 376.

White, Michael D., 2014. *Police Officer Body-Worn Cameras: Assessing the Evidence*. Washington, DC: Office of Community Oriented Policing Services.

Wilson, K., Eaton J., Foye U., Ellis M., Thomas E & Simpson, A., 2022. What evidence supports the use of Body Worn Cameras in mental health inpatient wards? A systematic review and narrative synthesis of the effects of Body Worn Cameras in public sector services. *International Journal of Mental Health Nursing*, 31, pp. 260–277

Wright II, J., Headley, A., 2020. Can Technology Work for Policing? Citizen Perceptions of Police-Body Worn Cameras. *American Review of Public Administration*, 51(1), pp. 1-11.

LISA 1. INTERVJUU KÜSIMUSED INTERVJUEERITAVATELE V1-V12

- 1) Miks kehakaamerate kasutuselevõtt Eesti vanglates on vajalik?
- 2) Kas olete kursis, et mujal maailmas on mõningates vanglates kasutusel kehakaamerad?
- 3) Kuidas on kehakaamera kasutamine Teile kasuks tulnud?
- 4) Mis probleemid Teil on esinenud kehakaamera kasutamisel?
- 5) Kas Teie hinnangul kehakaamerate salvestusmaterjal võiks olla valvuritele igal ajal kättesaadav ning abiks ettekande kirjutamisel? Miks?
- 6) Kuidas Te ennast tunnete, kui kannate kehakaamerat ja see on sisselülitatud?
- 7) Kas Te tunnete, et kasutades kehakaamerat suhtlete kinnipeetavatega teistmoodi, kui ilma kehakaamerata? Kui jah, siis kuidas?
- 8) Kuidas on kinnipeetavad väljendanud pahameelt, kui olete kasutanud või kasutate nende juuresolekul kehakaamerat?
- 9) Kas leiate, et vanglas peaks kehakaamera sisse lülitamine/käivitamine toimuma kinnipeetava juuresolekul nagu seda tehakse politseiteenistuses? Kas ja kuidas see muudaks kuidagi kinnipeetava käitumist?
- 10) Milliseid piinlikke hetki on Teil esinenud, kui olete peale toimingute tegemist unustanud kehakaamera välja lülitada? Täpsustage!
- 11) Kas kinnipeetav eelistab teist ametnikku suhtlemiseks, kellel pole kehakaamerat?
- 12) Kas enda tutvustamine on vajalik? Põhjendada!
- 13) Milliseid olukordi on ette tulnud, kus näiteks korrapidaja avastab mingi vea ja on seetõttu korrigeerinud ametniku tööülesande sooritamist?